

ЎТМИШГА НАЗАР

7 ЖИЛД, 12 СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

ТОМ 7, НОМЕР 12

LOOK TO THE PAST

VOLUME 7, ISSUE 12

ТОШКЕНТ-2024

Бош мухаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Муртазаева Рахбар Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Бош мухаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори,
профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий университети

Бобожонова Дилором Бобожонова
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон жаҳон тиллари
университети

Юнусова Хуршида Эркиновна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Аширов Адхам Азимбаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Агзамова Гулчеҳра Азизовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Бурдиашвили Майя
тарих фанлари доктори,
Телави давлат университети

Кожакеева Ляззат Темировна
тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика
университети

Аминова Азиза Марксовна
тарих фанлари доктори, доцент,
Навоий давлат педагогика институти

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна
тарих фанлари доктори,
Тошкент ирригация ва кишлок
хужалигини механизациялаш
муҳандислари институти
Миллий тадқиқот университети

Худайкулов Тулқин Дўстбоевич
Тарих фанлари доктори (DSc)
Шаҳрисабз дала педагогика институти

Гоффоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор
Самарқанд давлат университети

Эргашева Юлдуз Алимовна
Тарих фанлари доктори, профессор,
Қариш муҳандислик-иқтисодиёт
институти

Халикова Раҳбар Эргашевна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент давлат техника университети

Ишанходжаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Эшов Боходир Жўраевич
тарих фанлари доктори, профессор
Қариш давлат университети

Маҳкамova Надира Раҳмановна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент ахборот технологиялари
университети

Кебадзе Мадонна
тарих фанлари доктори,
Телави давлат университети

Абдуллаева Яхшибека Атамуратовна
тарих фанлари доктори, доцент,
Нукус давлат педагогика институти

Мустафасева Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари доктори
Ўзбекистон Фанлар академияси

Ерметов Аваз Абдуллаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Хайдаров Ғайратбек Мирзапўлатович
тарих фанлари доктори, профессор,
Андижон давлат университети

Расулов Абдуллажон Нуриддинович
тарих фанлари доктори, профессор
Наманган давлат университети

Ковалев Борис Николаевич
тарих фанлари доктори, профессор
Санкт-Петербург Тарих институти

Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Ауанасова Алима Мусировна
тарих фанлари доктори, профессор,
Қозогистон давлат тарихи институти

Бегалинова Калимаш Капсамаровна
фалсафа фанлари доктори, профессор,
Қозогистон Миллий университети

Хайдаров Муродилла Махмудалиевич
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Тожибоев Музаффар Турдйбоевич
тарих фанлари доктори, профессор,
ИИВ Академияси

Алиева Лале
тарих фанлари доктори,
Озарбайжон давлат университети

Саипова Камола Давляталиевна
тарих фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Исмаилова Алмаз
тарих фанлари доктори,
Догистон мустақил университети

Иноятова Диларам Маниглиевна
Тарих фанлари доктори (DSc), профессор
Ўзбекистон Миллий университети

Дорошенко Татьяна Ивановна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Бабаджанова Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Ширванова Тарана Амирага кызы
тарих фанлари номзоди, доцент,
Азербайджон давлат
иқтисодиёт университети

Мирзалиев Улуғбек Бегмурзаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), Гулистон
давлат педагогика институти

Нуруллаева Шоира Кушназаровна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Урганч давлат университети

Толибоева Нодира Одилжоновна
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон
жаҳон тиллари университети
Масъул котиб

Теймураз Ахалмосулишвили
тарих фанлари номзоди, профессор,
Телави давлат университети

Джоробекова Айнура Эшимбековна
тарих фанлари номзоди, профессор,
Қозоғистон дипломатия академияси

Рахмонқулова Зумрад Бойхуразовна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Исаков Бахадир Нигматуллаевич
тарих фанлари номзоди,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Холмуродов Дилшод Рашидович
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), Жиззах давлат
педагогика университети

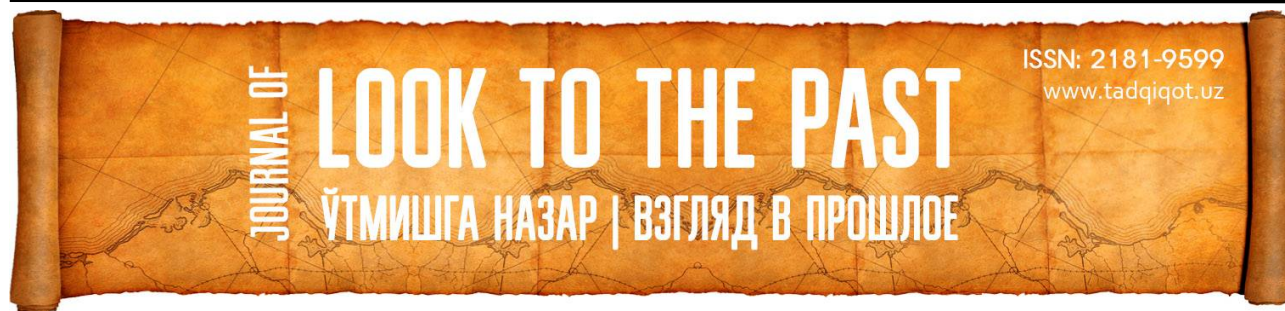
Одилов Абдор Анварович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети
Масъул котиб

Тўхтабасев Аъзамжон Шарипхўжаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент,
Наманган давлат университети

Халмуратов Бахтиёр Режавалиевич
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент,
Наманган давлат университети

Алимардонов Отабек Қудратович
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доценти
Ўзбекистон Миллий университети

1. Nodira Babadjanova O‘ZBEKISTON MILLIY TARAQQIYOTINING YANGI BOSQICHIDA IJTIMOIIY BARQARORLIK VA MAMLUKAT TARAQQIYOTINI TA‘MINLASHDA MILLATLARARO TOTUVLIK VA DINIY BAG‘RIKENGLIK – MUHIM OMIL.....	5
2. Laylo Begimqulova TEMURIY MALIKALARINING KELIB CHIQISHIGA DOIR AYRIM MULOHAZALAR (Saroy Mulk xonim va Xadicha begim misolida).....	13
3. Abduvali Berdiyev O‘ZBEK XONLIKLARINING ERON, AFG‘ONISTON, TURKIYA VA HINDISTON DAVLATLARI BILAN O‘ZARO ELCHILIK ALOQALARI VA UNDAN KO‘ZLANGAN IQTISODIIY - SIYOSIIY MAQSADLAR.....	18
4. Alisher Jalilov SIYOSIIY ELITANING TURKISTONNI MILLIIY-HUDUDIIY CHEGARALANISHIGA MUNOSABATI VA O‘ZBEKISTON SSRning TASHKIL TOPISHI.....	27
5. Бахром Джалолов СОВЕТ ХУКУМАТИНИНГ БОЛАЛАРНИ ХУҚУҚИЙ ҲИМОЯЛАШ ТИЗИМИ: МУАММО ВА ЕЧИМЛАР.....	33
6. Sherzod Djurakulov САМАРҚАНД МУЗОФОТИНИНГ ЮҚОРИ ПАЛЕОЛИТ ДАВРИ ЁДГОРЛИКЛАРИ.....	39
7. Саховат Захидова ХОЖАГОНИЙЯ-НАҚШБАНДИЙЯ ТАРИҚАТИ “ҲИМОЙАТ” ТИЗИМИНИНГ СЎНГГИ ТЕМУРИЙЛАР ДАВРИ ИЖТИМОИЙ СИЁСАТИДАГИ ЎРНИ.....	44
8. Икрамжон Исмаилов ЎЗБЕКISTON ЁШЛАРИНИ ХОРИЖДА ТАЪЛИМ ОЛИШЛАРИДА ДАВЛАТНИНГ РОЛИ.....	49
9. Энажон Нишанбаева ИЖТИМОИЙ ШЕРИКЛИК МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ТАДРИЖИЙ РИВОЖЛАНИШ БОСҚИЧЛАРИ (ХОРИЖ ТАЖРИБАСИ МИСОЛИДА).....	57
10. Жамшид Пиримкулов ТОШКЕНТЛИК АДАБИЁТ ВА САНЪАТ НАМОЁНДАЛАРИ (XIX АСР ИККИНЧИ ЯРМИ – XX АСР БОШЛАРИ).....	63
11. Gulxayo Xasanboyeva O‘ZBEKISTON QISHLOQ XO‘JALIGINING RIVOJLANISHI, TARMOQDAGI ISLOHOTLAR.....	69
12. Рашид Холмуродов ТАРИХЧИЛАР ТОМОНIDАН O‘LKAMIZ ETNOGRAFIYASI VA ETNIK TARIXINING O‘RGANILISHI.....	73

Sherzod Davronovich Djurakulov,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand Davlat Universiteti
Arxeologiya kafedrası tayanch doktoranti.
djurakulov95@bk.ru

САМАРҚАНД МУЗОФОТИНИНГ ЮҚОРИ ПАЛЕОЛИТ ДАВРИ ЁДГОРЛИКЛАРИ

For citation: Sherzod D. Djurakulov. MONUMENTS OF THE UPPER PALEOLITHIC PERIOD OF SAMARKAND PROVINCE. Look to the past. 2024, vol. 7, issue 12, pp.39-43

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.14497518>

АННОТАЦИЯ

Самарқанд шаҳри ҳудудида ва унинг теваарак-атрофида одамзод жуда қадимдан, яъни палеолит (қадимги тош асри) давридан яшаб келганлигини тадқиқотлар тўлиқ исботланган. Зарафшон ҳавзасининг, айниқса, унинг бевосита Самарқанд шаҳри билан боғлиқ ўрта оқими минтақаси ўзининг географик жойлашиши, табиий иқлими ва экологик шароитининг қадимдан муътадиллиги билан инсон жамоалари эътиборини азалдан жалб қилиб келган. Мақолада Самарқанд музофоти сўнгги палеолит даври археологик ёдгорликлари ҳақида маълумотлар келтирилади.

Калит сўзлар: Самарқанд макони, Сиёбча, Хўжамазгил, юқори палеолит, Н.Харламов, Д.Лев тадқиқотлари, Д.М.Джуракулов тадқиқотлари, тош қуроллар, санъат наъмуналари.

Шерзод Давронович Джуракулов,
Самаркандский государственный университет имени
Шарофа Рашидова Докторант кафедры археологии.
djurakulov95@bk.ru

ПАМЯТНИКИ ПЕРИОДА ВЕРХНЕГО ПАЛЕОЛИТА САМАРКАНДСКОЙ ОБЛАСТИ

АННОТАЦИЯ

Исследования полностью доказали, что на территории города Самарканда и прилегающих к нему районов человек проживал с древнейших времен, то есть с периода палеолита (старого каменного века). Бассейн Зеравшана, особенно его район среднего течения, непосредственно связанный с городом Самаркандом, издавна привлекал внимание человеческих сообществ своим географическим положением, природным климатом и долговременной стабильностью экологических условий. В статье представлены сведения об археологических памятниках периода позднего палеолита Самаркандской области.

Ключевые слова: Самаркандская область, Сиебча, Ходжамазгил, верхний палеолит, исследования Н. Харламова, Д. Лева, исследования Д. М. Джуракулова, каменные орудия, образцы искусства.

Sherzod D. Djurakulov,
Samarqand State University named after Sharof Rashidov
PhD student of the Department of Archaeology.
djurakulov95@bk.ru

MONUMENTS OF THE UPPER PALEOLITHIC PERIOD OF SAMARKAND PROVINCE

ABSTRACT

Studies have fully proven that humans have been living in the territory of Samarkand city and its surrounding regions since ancient times, that is, from the Paleolithic (Old Stone Age) period. The Zarafshan basin, especially its middle stream region directly connected to the city of Samarkand, has long attracted the attention of human communities with its geographical location, natural climate, and long-term stability of ecological conditions. The article provides information about the archeological monuments of the Late Paleolithic period of Samarkand Province.

Index Terms: Samarkand area, Siyobcha, Khojamazgil, Upper Paleolithic, researches of N. Kharlamov, D. Lev, researches of D. M. Djurakulov, stone tools, art samples.

Долзарблғи:

Самарқанд шаҳри ҳудуди ва унинг атроф туманлари жуда қадимги замонлардан инсон аждодининг макони бўлиб келган. Тадқиқотларнинг натижасига қараганда, Самарқанд воҳасида одамзод авлодлари ўрта палеолит, яъни ибтидоий тўда даврининг илк босқичидан бошлаб узлуксиз яшаб келган. Бу дегани бундан 100-40 минг йиллар олдин бу воҳа одамзод томонидан ўзлаштирилган. Қадимги тош даврининг юқори палеолит босқичига келганда ибтидоий аждодларимиз нафақат Зарафшон водийсининг тоғ олди ва адирли минтақалари, балки воҳа доирасидаги адирсимон табиий тепаликларни ёриб ўтган сой бўйларида, улар ҳосил қилган қўл ёқаларида ҳам макон топганлар. Бундай ёдгорликлар бир нечта бўлиб, уларни тадқиқ этиш, зарур ҳулосалар чиқариш бугунги кунда долзарб ҳисобланади.

Методлар ва ўрганилганлик даражаси:

Дарҳақиқат, бу ўлкада олиб борилган археологик изланишлар Зарафшон водийси юқори палеолит даврида янада кенгрок ўзлаштирилганлиги ҳақида гувоҳлик беради. Бу ёдгорликларни тадқиқ этишда техник-типологик, радиокарбон усулларида фойдаланилган. Юқори палеолит даврига оид биринчи ёдгорлик Самарқанд шаҳри ҳудудидан, Сиебча сойининг ўнг соҳилидан, 1939 йили Самарқанд музейининг археологи Н.Г.Харламов томонидан очилди. Топилма бир неча чакмоқтош учирмалари (отщеп), чакмоқтош учкуни, хайвон суягининг бўлаклари ва қуйган кўмир парчаларидан иборат бўлиб, мутахассисларнинг фикрича, бу топилмалар юқори палеолит даврига тегишли эди[8]. Кейинчалик бу манзилгоҳда археолог Д.Н.Лев ва унинг шогирди М.Ж.Жўракуловлар бир неча йиллар давомида стационар қазималар ўтказиб, ёдгорлик Ўрта Осиё археологияси тарихида Самарқанд юқори палеолит даври объекти сифатида ўз ўрнини топди [6].

Юқори палеолит даврига тегишли тош қуроллар Чўпонота тепалигидан, Самарқанд шаҳрининг ҳар хил нуқталаридан, Оғалиқсой бўйларида, Ургут туманининг Гўрдара ғоридан, Равотхўжа яқинидан, Сиебча ва Сиеб сойи қўшилишидан, Афросиёбдан шимолда, Сиебча жарлигидан чакмоқтошдан ишланган типик тош қирғичи топилган ва ниҳоят юқори палеолит даврига оид ноёб Хўжа мазгил манзилгоҳи Булунғур тоғидан ёриб чиққан зилол чучук сув ҳосил қилган қадимги қўл ёқасидан топиб ўрганилган [9].

Тадқиқот натижалари:

Юқорида қайд этилган юқори палеолит ёдгорликлари орасида Самарқанд манзилгоҳи алоҳида аҳамият касб этади. Самарқанд ўлка музейининг археологи Н.Г.Харламов 1939 йил

мартда Чашмасиёб сойининг жарлиги ва шаҳар «Динамо» стадиони қурилиши майдонидан бир неча тош қуролларини териб олгач, бўлажак ёдгорлик майдонида 3 та шурф қазийди ва анчагина тош қуроллари ва ҳайвон суяқларини топиб олган. Аммо у топилмалардан музей фондида атиги бир неча тош парраҳаларгина бизгача етиб келган [7]. Ўша йилнинг кузида М.В.Воеводский Н.Г.Харламов қазишмаларини давом эттириб, топилган материалларни МГУ антропология музейига топширади.

Ёдгорликда илмий асосда кенг кўламдаги қазишма ишлари билан 1958-1967 йилларда Д.Н.Лев, ундан кейин эса М.Жўракулов шуғулланди. Д.Н.Лев ва М.Ж.Жўракуловларнинг таъкидлашича, ёдгорликда тош қуроллар ва фауна қолдиқларига бой учта маданий қатлам очилган. Ёдгорлик нафақат Ўзбекистонда, балки собиқ Иттифок, Афғонистон, Покистонда кенг ўрганилган объект сифатида машҳурдир. Очилган уч маданий қатлам ер сатҳидан 2-3,8 м. чуқурликда бизгача етиб келган. Д.Н.Лев ёдгорликни синчковлик билан ўрганган ва у ҳақда қатор тўғри хулосаларга келган. Масалан, манзилгоҳ тош қуроллари орасида мустъе даврига хос элементларнинг (чопперларнинг) мавжудлиги, уни маданий ривожланиш жиҳатидан Сибир-хитой минтақалари билан яқиндан алоқада бўлганлигидан далолат беради, деган тўғри хулосага келган.

Археология оламидаги Яқин Шарқ ва Европа ёдгорликлари мисолидаги тасаввурга кўра, юқори палеолит ёдгорликлари чопперларсиз, леваллуа нуклеуслари ва куракча (скребел) ларсиз, “тоза” ҳолда учраши керак. Аммо Самарқанд комплекси бу жиҳатдан классик Европа юқори палеолитига ўхшамайди. Бу жой меҳнат қуроллари мажмуасида архаик элементлар ҳамда илк мезолит қуролларига хос баъзи бир ўхшашликларни кузатиш мумкин. Бундай ҳолат Сибир-хитой минтақалари комплексларига хос бўлиб, уларни ҳатто Ўрта Осиёда мезолит даври ёдгорликларида ҳам кузатиш мумкин[10].

Д.Н.Лев ёдгорлик стратиграфиясига алоҳида эътибор бериб, ёдгорликда шурфлар ёрдамида уч қатор археологик маданий қатлам борлигини аниқлади. Юқори қатлам ер сатҳидан 130 – 150 см чуқурликда, ўрта қатлам 160-190 см, қуйи қатлам–260-275 см чуқурликда очилди [7]. Аммо “Динамо” стадиони яқинида олиб борилган стационар қазишма майдонида ёдгорликнинг анчагина қисми ёшлар ҳашари билан қурилган сунъий кўлни яратиш вақтида бузилиб, фақат учинчи қуйи қатламгина сақланиб қолганлиги аниқланади. Бу жойда қуйи қатлам 330-360 см чуқурликда учратилади. Ҳамма жойда қуйи қатлам остида аллювий кумлоқ учратилади. Аллювий горизонт таркибида эса ҳеч қандай маданий ҳаёт излари кузатилмайди [4].

Д.Н.Лев қарашларида баъзи бир нуқсонлар ҳам кўзга ташланади. Масалан, унинг ёзишича, 1963-1965 йилларда олиб борган қазишмалар давомида, гўё у 141 кв.м. майдонни эгаллаган уй-жой комплексини очган [5]. Афсуски, муаллиф ҳисобатида хулоса тегишли чизма ва фото материаллар ҳамда матн иборалари билан тасдиқланмайди. Д.Н.Лев яна бошқа бир асарида [8] “Самарқанд манзилгоҳида уй-жой ўрнининг топилиши катта аҳамият касб этади. Самарқанд маконида камида 3 та уруғ жамоаси қўшни бўлиб яшаганлар. Кулба учун фойдаланилган устун ва ўчоқ қолдиқларининг мавжудлигига қараганда, уларнинг ҳар бири ўз кулбаларига эга бўлиб, кулбаларнинг ҳар бирида 30-45 жон ҳаёт кечирган”, - деб таъкидлайди. Ҳар бир кулба ўртасида уруғ жамоаси “ўчмас” муқаддас оловли ўчоғи бўлиб, шунингдек, унинг атрофида ҳар бир жуфт оиланинг ҳам ўз ўчоғи бўлган. Макондан топилган кизил табиий бўёқларнинг мавжудлигига қараганда, улар бу бўёқларни ҳайвон ёғи билан аралаштириб ишлов бериб, оловда тоблаб, ўзларининг юзларини, баданларини, меҳнат қуролларини бўяшда фойдаланганлар. Аёллар уй ишлари ва бола тарбиясидан ташқари озикабоп нарсаларга теримчиликда қатнашганлар, ҳайвон териларига ишлов бериб, улардан кийим-кечаклар тикишганлар. Палеоботаника ва палеозоология фанларининг, шунингдек, археологик манбаларнинг ўрганилишига қараганда, ўша замонларда макон атрофи турли мевали тўқайзорлар ва ўрмонлардан иборат бўлиб, ҳайвонот оламига бой бўлган. Макондан топилган ва ов объектлари бўлган ҳайвонлардан от, буқа, айиқ, буғу, фил, бўри, тулки, жайрон каби жониворларнинг оловда тобланган суяк қолдиқлари бундан гувоҳлик беради. Бу жамоалар ўз меҳнат қуролларини яшашда Чўпонота ясси тоғ баландлигида жойлашган

чақмоқтош конидан ҳам фойдаланганлар. Самарқанд маконидан ўрта ёшларга тааллуқли иккита аёл кишига тегишли одамларнинг жағ, болдир суяқларининг топилиши фан учун жуда аҳамиятли манбалар ҳисобланади.

Самарқанд маконида яшаган уруғ-жамоалар танҳо яшамаганлар. Масалан, бу жамоаларнинг маданият излари шаҳарга қарашли ғишт заводи атрофидан, Дахбед кўчасидан, Регистон майдонининг турли жойларидан, Афросиёб шаҳарчаси ҳудудидан топилганлигига қараганда, бу атрофда камида 6-8 она уруғи жамоалари кенг доирадаги жойларни ўзлаштириб яшаганларидан гувоҳлик беради. Ҳисоб-китобларга қараганда, фақат Самарқанднинг қадимги ҳудудида 10-12 та уруғ-жамоалари бир-бирлари билан яқин ва қизгин алоқадорликда яшаганлар [3].

Самарқанд юқори палеолит манзилгоҳи ҳозиргача Ўрта Осиёда ягона ноёб ёдгорлик сифатида ўрганилиб келинди. Макондан қарийб 10 минг нусха ривожланган сўнгги палеолит характер-хусусиятларини белгилайдиган ашёлар топилган (26-39 расмлар). 1970 йилларга келиб Ўрта Осиёда уларнинг сони 30 дан ошиб кетди [5]. Археологик материаллар комплексининг оригиналлиги билан Хўжағор манзили (Фарғона водийси), кўп қатламли Шуғноу (Помир тоғи Яхсу бўйида) ёдгорлиги, шунингдек, бой меҳнат қуроли билан кўп қатламли Кўлбулоқ ёдгорлигининг юқори қатламлари (учта археологик қатлам) мутахассислар эътиборини ўзига тортган.

1962 йилда Самарқанд манзилгоҳини қазииш вақтида *Homo sapiens* одамига тегишли бир неча тиш, елка суягининг бўлаги ва 9 та тиши билан пастки жағ суяги топилди. Антрополог В.В.Гинзбургнинг аниқлашича, бу суяқлар 25-30 ёшлар чамасидаги аёлга тегишли бўлган. 1966 йилда 10 та тиши билан 30-35 ёшлардаги эркекнинг (В.В.Гинзбург ва И.И.Гохман ҳулосаси) жағ суяги топилган [3]. 1970 йилда ер сатҳидан 240 см чуқурликдан одамнинг болдир суяги топилди. Гарчи унинг яқинидан, кўзгатирилган маданий қатламдан юқори палеолит даври тош қуроли ва баъзи бир сопол парчалари учратилган бўлсада, топилма муаллифлари одам болдир суягини сақланиш характериға кўра, уни *Homo sapiens* вакилига тегишли эканлигини тасдиқлайдилар [4]. Шу жиҳатдан ҳам Самарқанд манзилгоҳининг Ўрта Осиё ҳудудларида юқори палеолит муаммоларини ўрганишда ўрни ва роли каттадир.

Хулосалар:

Самарқанд маконига яқин, Сиёбча жарлиги қирғоқларида жойлашган ва Н.Тошкенбоев томонидан ўрганилган манзилгоҳ ҳам қизиқарли манбалар берди. Сўнгги палеолитга доир маконлардан Булунғур туманида жойлашган Хўжамазгил ва Қоратов этакларида ўрганилган “Чашма” маконлари берган материаллар ҳам қизиқарлидир.

Самарқанд музофтои аҳолиси санъат билан ҳам таниш бўлганлар. Макондан денгиз чиғаноғидан, ҳайвон суягидан ясалган маржонларнинг топилиши бундан гувоҳлик беради. Бу ердан топилган денгиз чиғаноқларининг асл ватани Ҳинд уммони ва Қизилденгиз курфазлари эканлигига қараганда, Самарқанд уруғ-жамоалари узоқ-яқиндаги кўни-кўшни ибтидоий жамоалар билан ўзаро маданий алоқаларни қизгин олиб борганлигини кўрсатмоқда. Хуллас, Самарқанд уруғ-жамоаларининг қурол ишлаб чиқаришдаги юксак технологик усуллари анъаналарининг мавжудлиги бундан гувоҳлик беради.

Иктибослар/Сноски/References:

1. Алексеев В.П., Аскарлов А., Ходжайов Т.К. Историческая антропология Средней Азии. -Ташкент, 1990. – С.19. (Alekseev V.P., Askarov A., Khodjayov T.K. Historical anthropology of Central Asia. - Tashkent, 1990. –P. 19)
2. Аскарлов А., Ташкенбаев Н.Х. Древнейшее прошлое Самарканда. ОНУ №9, 1970. Стр.49. (Askarov A., Tashkenbaev N.Kh. The most ancient past of Samarkand. ONU №9, 1970. Page 49.)

3. Джуракулов М.Д. Самаркандская стоянка и проблемы верхнего палеолита в Средней Азии. Стр. 13. – Ташкент, 1987. Стр. 14. (Dzhurakulov M.D. Samarkand site and problems of the Upper Paleolithic in Central Asia. Page 13. – Tashkent, 1987. Page 14.)
4. Джуракулов М.Ж., Сулайманов Р.Х. Новые находки ископаемого человека на Самаркандской верхнепалеолитической стоянке. ИМКУ, вып.10. стр.21-23. – Ташкент, 1973. (Dzhurakulov M.Zh., Sulaimanov R.Kh. New finds of fossil man at the Samarkand Upper Paleolithic site. IMCU, issue 10. pages 21-23. – Tashkent, 1973.)
5. Ранов В.А. Шугнау-многослойная палеолитическая стоянка в верховьях реки Яхсу (раскопки 1969-1970 гг.) Археологические работы в Таджикистане, вып. 10. – Душанбе, 1973. Стр 24-46. (Ranov V.A. Shugnau - a multilayered Paleolithic site in the upper reaches of the Yakhsu River (excavations in 1969-1970) Archaeological work in Tajikistan, issue 10. – Dushanbe, 1973. Pp. 24-46.)
6. Лев Д.Н. Археологические исследования Самаркандского Гос. Университета в 1955-1956 гг. «Труды СамГУ Новая серия вып.101». – Самарканд, 1960. стр. 24 (Lev D.N. Archaeological research of the Samarkand State University in 1955-1956. "Proceedings of Samgu New Series, issue 101". – Samarkand, 1960. p. 24)
7. Лев Д.Н. Поселение древнекаменного века в Самарканде: Исследования 1958-1960 гг. Тр. СамГУ, вып.135, - Самарканд, 1964. стр.11. (Lev D.N. Old Stone Age settlement in Samarkand: Research in 1958-1960. Trudy SamGU, issue 135, - Samarkand, 1964. p. 11.)
8. Лев Д.Н. Палеолит Самаркандской области и его специфические особенности. Тр. Сам. ГУ, вып.166, стр.118. – Самарканд, 1967. (Lev D.N. Paleolithic of the Samarkand region and its specific features. Trudy Sam. GU, issue 166, p. 118. – Samarkand, 1967.)
9. Ташкенбаев, Н.Х., Сулайманов Р.Х. Культура древнекаменного века долины Зарафшана. – Ташкент: Изд. «ФАН», 1980. стр. 3 (Tashkenbaev, N.Kh., Sulaimanov R.Kh. The Culture of the Old Stone Age of the Zarafshan Valley. – Tashkent: Publ. "FAN", -1980, p. 3.)
10. Djurakulova D. M. Markaziy Osiyo qadimgi tosh davri industriyalarning genezisi muammolari. cultures of the asian part of Eurasia in ancient and middle ages. Materials of the International scientific conference, dedicated to the 80th birthday and 50th anniversary of scientific and pedagogical activity prof. Nona Armaisovna Avanesova. Samarkand, 2021. -P-108-114.

ЎТМИШГА НАЗАР

7 ЖИЛД, 12 СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

ТОМ 7, НОМЕР 12

LOOK TO THE PAST

VOLUME 7, ISSUE 12

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000